

ČLANCI

JEKA S HERCEGOVAČKOG KRŠA

Iz dijaloga sa fra Stankom Vasiljem

Zdenka Miletić

Nijemo kamenje razbacano po sušom prožetim travnjacima odbija od sebe kao neku tajnu. Može li se to nazvati stvarnost? I kad krenemo sami sa sobom tim putovima u toj samotini što ćeš drugo nego čutiš. I sav si u sebi, a ipak daleko od sebe. Mislama dohvaćaš maštu koja je u letu sjela na smrču. I cvrči, cvrči neumorno cvrčak. Ranopopodnevna rapsodija ili stvarnost na Humcu pod zapaljenim suncem.

Nakon kratkog odmora u sjeni humačke crkve i razmišljanja o temi razgovora, pritisnula sam na samostansko zvonce. Pozvala sam fra Stanka Vasilja, glazbenika. Imala sam sreću jer se ostvario susret tom prilikom. Naš razgovor vodio se oko dva pitanja:

Koje su njegove spoznaje o duhovnoj glazbi u Hercegovini?

Koliki je njegov doprinos u tom pravcu?

Kao da mu je predloženi razgovor bio neugodan, odgovorio je: »Ja nisam završio ni jednog razreda bilo kakve muzičke škole. Moje glazbeno znanje bilo teorijsko, bilo praktično, potječe iz širokobriješke gimnazije u kojoj smo uz ostale predmete imali kroz dvije godine glazbeno teorijsku poduku temeljnih pojmova. U sjemeništu smo imali na raspolaganju dva glasovira i glazbenog stručnjaka fra Branka Marića koji nam je davao poduku u sviranju dvije godine. Ostale dvije godine su nas dobrovoljno podučavali profesori drugih struka. Kroz sve godine imali smo više-glasni pjevački zbor u kojem smo stjecali izvjesnu vokalno-glazbenu kulturu, kao i pojmove dirigiranja. To bi bio moj glazbeni studij. Zaljubljen u glazbu, doživljujući je trajno kao svoju duševnu radost i duhovno bogaćenje, kasnije sam stalno muzicirao. Za vrijeme studija teologije bio sam od tadašnjeg starješinstva predviđen za studij glazbe. Poratne prilike, potreba mladih snaga za pastvu tu su ideju presjekli u planu starješinstva i u meni. U svom pastoralnom zvanju u raznim mjestima, moja je crkva uvijek pjevala. Tim sam u dobroj mjeri ostvario svoje glazbene ambicije.«

Svojim pjevačkim talentom mogao je pred ljudima postići mnogo više. To nije smatrao najvažnijim ili uopće važnim. Nakon ovih riječi, smatrao je, da mi je jasno zašto teško odgovara na moja pitanja. »Na njih može pravim glazbenim jezikom odgovoriti pravi stručnjak, a ne amater«, rekao je fra Stanko. Ali on je ipak progovorio. Hercegovina je u glazbenom pogledu zaista »tvrda«. Kroz četiristoljetnu tursku okupaciju ona je bila posve odrezana od bilo kojeg kulturnog tako i glazbenog izvorišta sa strane. Jedina nit kroz koju je za to vrijeme disala na frekvenciji evropske glazbene ljestvice bila je liturgija, koju su fratri kako su mogli i znali uljepšavali s nekoliko pjesama. To su: »Zdravo tilo Isusovo«, »Božićna pjesma« i »Gospin plač«. Ova zadnja se nije uklapala u obred,

ali zato su prve dvije davale izvanredan duhovni i radosni zamah vjerskom doživljavanju bogoslužja i vjere uopće. Da bi lakše dokrajčio odgovor na prvo pitanje ponudio mi je separat koji nosi naslov: Glazba u Hercegovini. Sadržaj mu je tiskan u časopisu Kršni zavičaj a obuhvaćena je u kratkim crtama glazba u Hercegovini i njezin razvoj od polovice 19. stoljeća. Poglavlja su:

Nabavka harmonija i glasovira

Orgulje

Elektronske orgulje

Limene glazbe — duhački orkestri

Tamburaški orkestri

Pjevački zborovi

Osvrt na glazbeno djelovanje časnih sestara

Ovim tiskanim prilogom načeli smo i drugo pitanje.

Doprinos fra Stanka na polju glazbe sastoji se u prvom redu od uvježbavanja pjevačkih zborova sve do današnjih dana. Usput rečeno, iz pjevačkog zbora kojeg je uvježbavao fra Stanko, u Mostaru pošli su na dalje školovanje Blaženka Cigić i Gordana Marić sada članice zagrebačke opere. Tu je dobio poticaj za svoje glazbeno školovanje Ferdinand Zovko, bariton osječke opere.

Upitah ga napokon za skladateljski rad. »Sve je skromno, ali je dokaz da sam u sebi nosio latentne glazbene snage«. Komponirao je tri mise. Prva je Misa na čast bl. Leopolda Mandića, Humac 1977. g. »Ta je misa moj zavjet i moja molitva. Hercegovina se tada nalazila u besmislenom sukobu takozvanog hercegovačkog slučaja. Kao inicijator i član franjevačke komisije za razgovore i rješavanje tog nepotrebno nametnutog problema osjetio sam svu tragediju situacije crkve i naroda u Hercegovini. Pritisnut tom tjeskobom počeo sam nešto improvizirati jedne večeri na glasoviru. I to nešto učinilo mi se kao neka tjeskobna molitva. Odlučio sam ju prenijeti u note mise u čast bl. Leopolda Mandića, da nas zagovara pred licem Božjim. Misa je komponirana u e-molu, harmoniju je napisao stručnjak Eduard Tudor, a pisana je za ženski troglasni i mješoviti četveroglasni zbor.«

Tu je misu prvi izvodio subotički zbor »Albe Vidaković« pod ravnanjem s. Mirjam Pandžić katedralne orguljašice i dirigentice. Izvodio ju je i zbor na Humcu. Kaže fra Stanko: »Kad bi tu misu koji stručnjak uzeo na nišan visokostručne kritike, uvjerenja sam, da bi našao nezadovoljavajućih rješenja. Ali je jedna stvar izvan sumnje: Misa diše i govori molitvom. To je iskrena molitva, da nas Bog blagoslovi pravim rješenjem 'hercegovačkog slučaja'. On će to i učiniti jer problem nije nastao u srcu crkve nego u nesporazumima i ambicijama ljudi koji su u krivo vrijeme postavljali i razbuktavali krive probleme.«

Druga komponirana misa je *Pučka misa*. Pisana je na motiv starih litanija koje su se nekad pjevale po hercegovačkim samostanskim župama. Njom je kompozitor nastojao udovoljiti pokoncilskim liturgijskim težnjama, da se glazba približi pučkom melosu, a svaki narod da sve više progovara svojim jezikom i svojom popijevkom u liturgiji.

Treća misa nazvana *Hercegovačka*, lagana je i pjevna. Na nekim njezinim mjestima progovara odjek pravog hercegovačkog pučkog pjevanja. Obradena je u mješovitom četveroglasju pučkog pjevanja. Kompetentni glazbenici I. Spralja i P. Gotovac osjećaju u njoj zamah jedinstvene inspiracije. I. Spralja dao joj je i svoju harmonizaciju, očito bolju i suvremeniju nego je ova moja«, kaže fra Stanko. Navodim dio iz te mise:

Bariton svečano
1.2. i 3. put

Jaganjče koji duzimaš gr'jehe svijeta
Božji

Ženski dvoglas Zbor
1. i 2. put 3. put

smiluj nam se daruj nam mir daruj nam mir

Osim misa napisao je tekst i uglazbio ga popijevke »Himna međugorskoj Gospi«. Ta se popijevka proširila ne samo po Hercegovini nego i po mnogim župama hrvatskog jezičnog prostora. Prevedena je na: njemački, talijanski, francuski, engleski, flamanski i portugalski jezik. Na tim se jezicima bar od pojedinih grupa pjeva. Drugu popijevku na vlastiti tekst »Gospi od Podbrda« uglazbio je u novije vrijeme. Slijedeće dvije popijevke su posebno lijepe. »Kamena lađa«, posvećena širokobriješkoj crkvi, a »Viđenje« je pjesma Hrvatskoj, tekst napisao fra Janko Bubalo. Još neke kompozicije čekaju doradu da bi ih javnost ugledala.

Od svega što fra Stanko smatra najvrednijim u svom radu je trud koji ulaže uvježbavajući pjevačke zborove u Međugorju i Humcu. Pri tom radu čvrsto se drži linije koju je dala hrvatska liturjska pjesmarica »Pjevajte Gospodu pjesmu novu«.

Fra Stanko Vasilj rođen je u Međugorju 20. srpnja 1920. god.

Dokončao tako razgovor u kojem se nadaoše i odgovori na postavljena pitanja.

Sjedim nasuprot čovjeku kroz čije se vlasi provlači i po koja srebrena nit. U stvari gledam u njemu jednu misao koja je našla dušu. Vidim inspirativnu snagu koja će mnogima ili bar nekima dati poticaja da se vinu u visinu, odakle će odgovoriti tajne življenja i tajne smrti. Konačnost prvog a neminovnost drugog. Tu će naći izmirenje sa sobom i mlade generacije. Treba stvarnosti zaviriti u oči. Šta da izaberu: lutanje ili bježanje u vremenu koje je malo iskreno.

Miroslav Magdalenić

Miroslav Vuk, Zagreb

(Uz osamdesetu obljetnicu rođenja)

(nastavak)

Skladbe za glasovir:

- Kolo
- Momačko kolo
- Na selu kod bake
- Sonatina
- Suita za djecu — Toccata —
- Tri male kompozicije za djecu
- Troglasna fughetta
- I. Međimurska rapsodija

Skladbe za gudače:

- Elegija za violoncello i glasovir
- I. Gudački kvartet ('Sljepačka', 'U kolu'), 1930.
- II. Gudački kvartet (Tri ugođaja za gudački kvartet:
  - I. Veselnici iz Zagorja,
  - II. Guslareva pjesma iz Hercegovine,
  - III. Šaljivci iz Međimurja) 1960.
- Kolo za gudače

Skladbe za puhače:

- Duhački oktet

Skladbe za simfonijski orkestar:

- Elegija, 1930.
- Predigra veselog igri
- I. Simfonija u f-molu, 1939.
- II. Simfonija (nedovršena), Scherzo, 1947.
- I. Simfonijski ples, 1948.
- II. Simfonijski ples, 1949.
- Varijacije za veliki orkestar
- Zagorski drmeš
- Muzika za filmsku storiju

Skladbe za orgulje:

- Trio
- Deset malih preludija za orgulje

Harmonizirao i obradio je preko stotinu narodnih svjetovnih i crkvenih popjevaka iz Međimurja i zabilježio preko stotinu narodnih napjeva u Međimurju, Podravini, Zagorju i Slavoniji.

Magdalenić je bio često izvođen skladatelj, posebno u godinama prije rata. Svi kritičari koji su pisali o njegovim skladbama (J. Andrić, V. Ciprin, Z. Grgošević, Ž. Hirsler, B. Ivanković, M. Katić, D.